

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“   ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»
на тему: «Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні»

Виконавець:

студентка Центру заочної та вечірньої
форми навчання

Куренкова Аліна Русланівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Дубовик Ольга Юхимівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Одеса 2020

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні основи оподаткування доходів фізичних осіб	7
1.1. Сутність прибуткового оподаткування громадян	7
1.2. Світова еволюція прибуткового оподаткування	16
1.3. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні	26
Розділ 2. Аналіз функціонування податку на доходи фізичних осіб в Україні	38
2.1. Бюджетна роль та фіскальні перспективи податку на доходи фізичних осіб	38
2.2. Моніторинг надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів	49
Розділ 3. Шляхи вдосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб	60
3.1. Порівняльна характеристика систем прибуткового оподаткування громадян України і країн-членів ЄС	60
3.2. Резерви збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб у бюджет України	67
Висновки	76
Список використаних джерел	79
Додатки	85

Вступ

В історії розвитку суспільства ще жодна держава не змогла обійтися без податків, оскільки для виконання своїх функцій по задоволенню колективних потреб йому потрібна певна сума грошових коштів, які можуть бути зібрані тільки за допомогою податків. В Україні, як і в усіх інших державах світу, існує розгалужена система податків, що стягуються з громадян.

Податки, що стягуються державою з населення, виконують функції, властиві податкам взагалі. Але при цьому вони служать і засобом зв'язку громадянина, причому індивідуальним, з державою або з органами місцевого самоврядування, відображають його індивідуальну причетність до державних і місцевих справ, дозволяють себе відчувати активним членом суспільства по відношенню до цих справ.

Податок на доходи фізичних осіб завжди був одним з найважливіших податків. Від його збирання залежить не тільки державний, а й місцеві бюджети. Недосконалість податкової бази з прибуткового податку, наявність великої кількості пільг, що залишилися в спадщину від радянського часу, а також слабе адміністрування збору податку в свою чергу були дестимулюючим фактором повноти збору податку. Заробітна плата, будучи найважливішим елементом в структурі доходів населення, була базою не тільки для оподаткування прибутковим податком. На рядового платника податків держава покладала надзвичайно високе податкове навантаження. У той же час податкові пільги практично ніколи не досягали тієї мети, заради якої вони вводилися, порушуючи принципи рівноправної конкуренції економічних агентів і сприяючи корупції.

Практика останніх років показала безперспективність і неефективність спроб усунення недоліків податкової системи шляхом внесення «точкових» змін в податкове законодавство. Проблеми можуть бути вирішені виключно за допомогою проведенням повномасштабної податкової реформи, спрямованої, в першу чергу, на досягнення балансу інтересів держави і платників податків.

Сьогодні відмінністю від радянського часу є те, що методи вирішення проблем регулювання доходів населення, боротьби з бідністю містять не адміністративні, а економічні інструменти. У зв'язку з цим податкові механізми набули особливої актуальності. Досвід провідних промислово-розвинених країн світу демонструє високий потенціал прибуткового податку з фізичних осіб. Даний податок є головним джерелом формування бюджетів цих країн, а також ефективним регулятором у соціальній сфері. Формування оптимальної форми податку на доходи фізичних осіб в Україні має враховувати всі наявні можливості цього виду податку, міжнародний досвід, а також відповідати соціально-економічній ситуації в країні, узгоджуватися з макроекономічною фінансовою політикою, соціальною політикою, стратегією соціально-орієнтованого економічного зростання.

В економічній літературі розгляду теоретичних питань економічного змісту податку на доходи фізичних осіб і характеристик його фіскальних елементів присвячені роботи вітчизняних науковців: Бечко П.К., Валігури В.А., Василика О.Д., Данілова О.Д., Довгалюк В.І., Дубовик О.Ю., Іванова Ю.Б., Крисоватого І.А., Сідельникової Л.П. та ін., а також праці зарубіжних авторів А. Вагнера, К. Маркса, А. Лорія, В. Петті, Е. Селигмана, А. Сміта, Р. Штурма, Е. Енгеля, К.Т. Еберга та ін.

Актуальність проблеми визначила вибір теми цього дослідження і вплинула на постановку його цілей і завдань.

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів оподаткування доходів фізичних осіб, визначення фіскальної значимості податку на доходи фізичних осіб в бюджетній системі та розробка пріоритетних напрямків вдосконалення системи прибуткового оподаткування громадян.

Для реалізації поставленої в кваліфікаційній роботі мети було потрібно вирішення наступних завдань, що зумовили структуру роботи:

- розкрити економічний зміст податку на доходи фізичних осіб;
- визначити етапи становлення податку на доходи фізичних осіб у світі;

- обґрунтувати роль і значення податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджетів;
- дослідити фіскальні елементи податку на доходи фізичних осіб згідно Податкового кодексу України;
- розробити пропозиції щодо використання в податковій системі України фіскального зарубіжного досвіду щодо справляння прибуткового податку з фізичних осіб;
- дати авторське трактування основних напрямків реформування податкового законодавства України в сфері оподаткування доходів фізичних осіб для визначення перспектив і тенденцій його подальшого розвитку.

Предметом дослідження є економічні відносини між державою та фізичними особами-платниками податків з приводу утримання частини їхнього доходу у вигляді податку на доходи фізичних осіб та перерахування його в бюджет.

Об'єктом дослідження є система оподаткування доходів фізичних осіб.

Методичною основою проведеного дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання, що розкриває можливості вивчення економічних явищ в їх розвитку, взаємозв'язку і взаємозумовленості. Порівняльний підхід до об'єкта дослідження реалізований за допомогою загальнонаукових методів: наукової абстракції, аналізу та синтезу, групування і порівняння.

Теоретичну базу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що розкривають теоретичні аспекти податку на доходи фізичних осіб і проблеми оподаткування доходів фізичних осіб.

Інформаційною базою дослідження послужили законодавчі та нормативні акти України з оподаткування доходів фізичних осіб: Податковий кодекс України, матеріали Державної податкової служби України, статистична звітність Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України, інтернет-ресурси, а також навчальні посібники, підручники, монографії тощо.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що її окремі результати можуть бути використані для цілей реформування діючої системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань) та 1 додатку. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок. Основний зміст викладено на 78 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 21 рисунок.

Висновки

Удосконалення податку на доходи фізичних осіб в Україні тісно переплітається з протиріччями, що формуються при прагненні до фінансової ефективності і досягненні справедливості в соціальній сфері економіки. У нинішніх умовах державної податкової політики в області прибуткового оподаткування населення нашої державі притаманні суперечливість, непослідовність, переважання тактичних цілей над більш істотними і необхідними.

Відхід від принципів соціальної справедливості в механізмі обчислення податку і прагнення до плоскої податкової ставки ПДФО стало наслідком переслідування інтересів держави та ринкової дієвості прибуткового податку. Вітчизняні фінанси в даний час характеризуються в порівнянні з промислово розвиненими країнами досить істотним сектором тіньової економіки, низьким рівнем життя громадян, невисокими доходами більшої частини суспільства і недовгою тривалістю життя населення. Тому більшість експертів, економістів, вчених вважають, що прибутковому податку в Україні слід повернути притаманну йому від природи соціальну спрямованість. І це - першочергова мета, більшість економічних, міжнародних, політичних, інноваційних, наукових досягнень і успіхів держави тісно переплітаються з поширеністю соціального сектору держави.

Розгляд розвитку податкової політики в нашій державі дає підставу вважати, що існує превалювання в дохідній частини Зведеного бюджету відрахувань від юридичних осіб, хоча, в промислово розвинених країнах - навпаки, переважають податки з громадян. Головною причиною зменшення кількості платників податків - фізичних осіб є природні причини депопуляції громадян країни при одночасно слабкому прирості міграційних процесів. Необхідні злагоджені дії в демографічній, екологічній, міграційній, соціальній політиці, пов'язаних зі стратегією економічної політики, що включає в себе податкову політику, спрямовану на досягнення соціальної ефективності і справедливості.

Для згладжування диференціації громадян були обґрунтовані і сформульовані пропозиції щодо переходу до диференційованої шкали ставок податку. Дана шкала покликана забезпечити не тільки досягнення фіскальних цілей податкової політики, а й реалізацію завдань зменшення соціальної диференціації суспільства.

Для підвищення фінансової незалежності бюджетів і стимулювання збільшення оподатковуваної бази також був сформульовано напрямок надання права фізичним особам сплати прибуткового податку за місцем проживання.

Згідно бюджетному кодексу України ПДФО перераховується до бюджету того регіону, в якому працює платник податку, а зазвичай велика частина витрат на охорону здоров'я, освіту витрачається з бюджету, де живе платник податків.

В Україні сьогодні функціонує індивідуалістична модель оподаткування доходів громадян, в якій об'єктом оподаткування виступає оподатковуваний дохід окремого громадянина. Хоча, слід сказати, що дана модель включає ряд механізмів спільного оподаткування доходів сім'ї за допомогою використання податкових соціальних пільг і податкової знижки, як варіант соціального відшкодування фізичній особі витрат на охорону здоров'я, освіту і утримання дітей у віці до 18 років. Розглядаючи практику прибуткового оподаткування в промислово розвинених країнах, можна констатувати, що за законодавством більшості країн сім'я теж виступає суб'єктом податкових відносин, а, вірніше, сукупний дохід сім'ї є об'єктом оподаткування. Соціально-орієнтована модель ПДФО забезпечить скорочення кількості соціальних послуг, що надаються державою. А також у сім'ї, як об'єкті оподаткування, можливо буде більше залишати вільних коштів, а у її членів з'явиться мотивація до кар'єрного росту і великих заробітків.

Також вважаємо за доцільне з позицій реформування системи оподаткування податком на доходи фізичних осіб реалізувати наступні пропозиції:

- розширити діапазон доходів громадян, який дозволить отримувати податкові соціальні пільги;
- перевести ПДФО із загальнодержавних податків до місцевих із 100% зарахуванням його до місцевих бюджетів;
- не оподатковувати зарплату в межах мінімальної, адже це порушує гарантії держави на отримання мінімальної зарплати;
- надавати ПСП родинам, що виховують навіть одну дитину до 18 років;
- змінити систему підтримки окремих верств населення, і робити це не через податкові соціальні пільги, а через пенсії та допомоги;
- оподатковувати доходи, ввезені на територію України так званими трудовими мігрантами;
- оподаткувати діяльність, пов'язану з торгівлею в інтернеті.

Виконання поставлених цілей буде сприяти розкриттю можливостей податку на доходи фізичних осіб як інструменту соціально-орієнтованої податкової політики.

Список використаних джерел

1. Баранник Л.Б. Аналіз фіскальної ефективності стягнення податку на доходи фізичних осіб в Україні // Економічний вісник, 2017, № 4. С. 113-123.
2. Біла Л.М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського союзу та України // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 656-661
3. Богатирь А.Е. Налоговое регулирование доходов физических лиц в условиях перехода к рыночной экономике: дис. канд. экон. наук / А.Е.Богатирь. – К, 2016. – 150 с.
4. Болдырев Г.И. Подоходный налог на Западе и в России. Л.: Северо-Западное промбюро ВСНХ, 1924. С. 173–174.
5. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456 VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi?nreg=2456_17
6. Гончаренко М.В. Резерви зміцнення податкової бази місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації // Теорія та практика державного управління 1(60)/2018. С. 1-8.
7. Греченко А. В. Виникнення і розвиток податку з доходів фізичних осіб до Першої світової війни / В. А. Греченко, В. В. Греченко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2016. - № 2. - С. 23-30. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2010_2_5
8. Галушко О. С. Проблеми гармонізації податкової системи України у глобальному економічному просторі / О. С. Галушко // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2015. - № 4. - С. 64-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2015_4_13.
9. Державна казначейська служба України URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Діброва О.Л. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб // Економіка і суспільство Випуск 7 / 2016. С. 733-738.

12. Дубовик О. Резерви збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб у бюджет // EVROPSKÝ ČASOPIS EKONOMIKY A MANAGEMENTU. - Praha: BEROSTAV DRUŽSTVO, 2019.- Svazek 5. - 1 vydání. – P. 341-347.
13. Дубовик О.Ю. Податкові резерви зростання доходів об'єднаних територіальних громад // Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю «Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди». – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 11.10.2019. – С. 59-60. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/10220>
14. Иловайский С.И. Учебник финансового права. - Одесса: Типохромолиитография А.Ф. Соколовского. 1904. 383 с.
15. Іноземний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та можливості його адаптації в Україні. URL: http://old.znau.edu.ua/visnik/2011_1_2/333.pdf.
16. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу / М.І. Карлін. – К. : Знання, 2011. – 639 с.
17. Конституційний обов'язок громадян щодо сплати податків: досвід України і зарубіжних держав. URL: http://sts.gov.ua/modernizatsiyadps-ukraini/povidomlenia_/2017_povidomleniamodernizatsia/60067.html
18. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80с.
19. Краснокутська Л. Податок з доходів фізичних осіб / Л.Краснокутська // Праця і зарплата. – 2016. – №33 (421). – С.23.
20. Круковська О.В. Ключові зміни в реформуванні податкової системи України: реалії та перспективи / О.В. Круковська // Мукачівський державний університет. — 2016. — № 2. — С. 702—709.
21. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: В 6 т. Т.1: Генезис налогового регулирования: В 2 ч. Ч.1. — Харьков: Легас, 2002. — 665 с. URL: library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KucherNalogPravoT4.pdf
22. Лекарь С. Приховування заробітної плати від оподаткування призводить до втрат бюджету / С.Лекарь, Ю.Сильницький // Вісник податкової служби України. – 2014. – № 22. – С. 45-48.

23. Литвиненко Я.В. Податкові системи зарубіжних країн: навч. посіб. / Я.В.Литвиненко, І.Д.Якушик. – К.: МАУП, 2004. – 208 с.
24. Луніна І. Податкова політика України у контексті створення умов для економічного зростання / І.Луніна // Економіка України. – 2014. – № 9. – С. 37-48.
25. Мартиненко В.П. Основні напрями розвитку оподаткування доходів фізичних осіб / В.П. Мартиненко // Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць. – 2016. - Випуск 5 (84). – С. 70-73.
26. Місцеві бюджети: експерти проаналізували результати 9 місяців 2019 року URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11861>
27. Михайленко С.В., Шрамко О.О. Фіскальні аспекти розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами // Науковий вісник Херсонського державного університету Випуск 21. Частина 2. 2016. С. 160-164.
28. Молдован О. Податок на доходи фізосіб: бідним бути дорого. URL: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/12/17/262454/>
29. Налоги и налогообложение: учеб. для бакалавров / под ред. Д.Г. Черника. М.: Юрайт, 2013. С. 173.
30. Озеров И.Х. Подоходный налог в Англии: экономические и общественные условия его существования. Ученые записки Императорского Московского Университета. М.: Московский Университет, 1898. 472 с.
31. Озеров И.Х. Возможно ли ввести подоходный налог в России? М.: Министерство финансов, 1900. 27 с.
32. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід // Вісник Державної фіскальної служби України. 2011. № 10. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/3030>
33. Офіційний сайт Державної служби статистики – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
34. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – URL: www.minfin.gov.ua

35. Павленко С.П. Основные тенденции развития подоходного налогообложения физических лиц за рубежом // Налоги и финансовое право. 2010. № 4. С. 282–287.
36. Пансков В.Г. О принципах налогообложения физических лиц / В.Г.Пансков // Финансы. – 2012. – №1. – С.28-33.
37. Перерва М. Г. Податок на доходи фізичних осіб / М. Г. Перерва // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – 2014. – № 8(29). – С. 4-8.
38. Податки в Україні та країнах ЄС: де платять більше? URL: <http://cost.ua/news/714-podatky-v-ukrayini-vs-krayiny-eu-de-platyat-bilshe/>
39. Податкова система: Навчальний посібник / за ред. І.С. Волохової, О.Ю. Дубовик. –Харків: Вид-во «Діса плюс», 2019. – 402 с.
40. Податковий кодекс України URL: <http://www.sta.gov.ua/tax/control>.
41. Помулева В. М. Соціальні аспекти податку на доходи фізичних осіб: світовий та вітчизняний досвід / В. М. Помулева // Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 1. - С. 354-357. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_1_78.
42. Приданникова Ю.Є. Статистичний аналіз динаміки і структури основних індикаторів рівня розвитку матеріального добробуту населення // Ефективна економіка, 2019, № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/176.pdf.
43. Проект Закону України від 16.01.2020 № 2758 «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо запровадження справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб)».
44. Раделицький Ю.О. Особливості формування податкових механізмів наповнення місцевих бюджетів України в умовах реформи місцевого самоврядування // Ефективна економіка № 11, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5856>
45. Савченко А.М. Аналіз рівня податкового навантаження в контексті імплементації європейських стандартів у національну економіку України // Економіка та держава № 5/2018. С. 93-96.

46. Світовий досвід оподаткування: Канада URL: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/israel>
47. Світовий досвід оподаткування: Німеччина. URL: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/germany/>
48. Світовий досвід оподаткування: Польща URL: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/poland/>
49. Світовий досвід оподаткування: Китай URL: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/china/>
50. Світовий досвід оподаткування: Швеція URL: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/sweden/>
51. Сідельникова Л.П. Оподаткування суб'єктів підприємництва [Текст] : навчальний посібник / Л.П. Сідельникова, Т.В. Чижова, Я.В. Якуша. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2012. – 424 с
52. Славкова А.А. Особисте прибуткове оподаткування та шляхи його вдосконалення в Україні: дис. кандидата економ. наук: 08.00.08 / Славкова Алла Аркадіївна. – К., 2012. – 289 с.
53. Слепцова Н. В. З арубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні // Економіка та держава. – 2019. - № 4. – С. 82-85.
54. Слухай С.В. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової системи / С.В.Слухай, Н.Я.Здерка // Фінанси України. – 2016. – №5. – С. 12-20.
55. Соколов Е.Н. Подоходный налог в условиях военного коммунизма // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2011. № 7. С. 140.

56. Ставки НДФЛ в Украине-2019 URL: <http://www.buhoblik.org.ua/nalogi/nalog-na-doxody-fizicheskix-licz/1449-stavka-ndfl.html>
57. Субботович Ю.Л. Податок із доходів фізичних осіб у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів / Субботович Ю.Л. // Економіка АПК. - 2012. - №4. – С. 81 - 92.
58. Сайт Департаменту фінансів Одеської міської ради URL: <http://omr.gov.ua/departments/278>.
59. Фінансова децентралізація: результати 2018 року та перспективи 2019 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/382/Fourpager.pdf>.
60. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
61. Цимбалюк І. О. Значення податку на доходи фізичних осіб у системі територіальних фінансів / І. О. Цимбалюк // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. - 2013. - Вип. 1. - С. 204-212.
62. Швабій К. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики. – Ірпінь : Вид-во Нац. унту ДПС України, 2009. – 296 с.
63. Шевчук І.В. Напрями вдосконалення механізму оподаткування доходів фізичних осіб / І.В.Шевчук // Наука й економіка. – 2016. – Вип. 1 (9). – С.98-103.
64. Янжул И.И. Основные начала финансовой науки: учение о государственных доходах. М.: Статут, 2002. 555 с.
65. Ярошенко Ф. О. Історія податків та оподаткування в Україні: навч. пос. / Ф. О. Ярошенко, В. Л. Павленко. – Ірпінь, 2002. – 240 с.
66. Dubovyk O. The Directions of Tax Reform in Ukraine // "Economics, Management, Law: socio-economic aspects of development": collection of scientific articles. Volume 2. - Edizioni Magi, Roma, Italia, 2016. – P. 68-71.